„Intrarea pe un nou drum artistic este o fericire" – interviu cu mezzosoprana Liliana Nikiteanu

(Costin Popa – 7 decembrie 2008)

Sistemul nervos, tehnica și... norocul



Costin Popa: Profesiunea de artist liric este dificilă, se știe. Durata carierei este atât de variabilă încât cu greu se pot stabili reguli. Să încercăm totuși să punctăm câte ceva...
Liliana Nikiteanu: Cred că trebuie avute în vedere trei elemente importante. În primul rând este nevoie de nervi de oțel, de o structură nervoasă foarte bine pusă la punct, provenită de la natură. Apoi, baza tehnică. Atunci când îți faci o casă, pui mai întâi o fundație trainică, nu construiești pe nisip, ci pe beton. Această bază este școala de cânt pe care ai dobândit-o încă din tinerețe, atunci când ai decis să devii cântăreț de operă. În al treilea rând, norocul. Nu trebuie subestimat, e nevoie să fii în momentul potrivit la locul potrivit și să întâlnești oamenii potriviți.

C. P.: În privința elementului tehnic, nu există o rețetă universală. Cum poate un tânăr să ajungă la perfecțiune sau, mai bine zis, la tehnica potrivită pentru genul lui de glas?

L. N.: Nu atingem niciodată perfecțiunea. Cred că până ajungem la decizia de a nu mai profesa, adică până ieșim la pensie, ar trebui să continuăm să lucrăm, să ne dezvoltăm atât din punct de vedere tehnic cât și spiritual. Dacă ai impresia că ai atins perfecțiunea, din acel moment începi să regresezi.

C. P.: Cât de importantă este cultura de stil?

L. N.: Se câștigă în timp. Asimilarea ei ține de anturaj, de propria dorință, de propria muncă, de propria intuiție.

Evoluție firească

C. P.: Mezzosoprana Liliana Nikiteanu cânta acum opt ani Dorabella în **Così fan tutte** de Mozart, acum este Fricka în **Aurul Rinului** de Wagner. Iată un parcurs spectaculos între două roluri de facturi diametral opuse, de la liric la dramatic! Ce s-a întâmplat în acest răstimp?

L. N.: Cred că este o evoluție firească. În momentul în care, la 23 de ani și jumătate, ieși din facultate ca profesionist, ajungi la 46 de ani cu un repertoriu foarte mare. Mi-am numărat rolurile. Peste 60! Cele mai mari sunt, probabil, în jur de 20. Am stat două decenii în domeniul aceluiași repertoriu, care este de fapt unul de tinerețe: băieței (Cherubino, Hänsel), junele Octavian, apoi fetele, Dorabella de care aminteai, Rosina etc. La un moment dat apare o răscruce, treci de 40 de ani și în fața ta vezi o poartă. Intuitiv, vocea aceea interioară pe care o avem cu toții îți șoptește: „Acum ai de ales, ori te oprești, ori deschizi poarta, lași afară tot bagajul pe care l-ai purtat în spate timp de 20 de ani și, eliberată, intri". Cred că mie mi s-a întâmplat acest lucru. Ai auzit-o pe Liliana

Nikiteanu cântând Fricka, primul rol dramatic wagnerian. Din fericire, mi se potrivește ca o mănușă.

C. P.: Așa este. Și publicul a apreciat, s-a văzut la aplauze.

L. N.: Nu numai el, ci și responsabilii Operei din Zürich sau dirijorul Philippe Jordan care, de anul viitor, va fi șeful muzical al Operei din Paris. Au apreciat foarte mult evoluția și curajul meu. Pentru mine este foarte important. Intrarea pe un nou drum este o fericire. Mă gândesc deja la Clytemnestra din **Elektra** de Strauss. Va face parte dintre rolurile mele de maturitate, care nu se materializează de azi pe mâine. În momentul acesta sunt într-o fază de remodelare, coincidentă cu... intrarea în pubertate a băiatului meu, deci este fantastic să fiu și acasă, să mă pot ocupa de el. Ca și de mine, de soțul meu care, cu 47 de elevi pe săptămână la Școala de Muzică, are și el nevoie de grija mea. Mai bine nici nu poate fi!

C. P.: Ți-a folosit în clădirea carierei prezența ca angajată permanentă a Operei din Zürich?

L. N.: Ceea ce mi-a fost de enorm ajutor sunt cei trei ani și jumătate de la Teatrul Muzical din Galați. Acolo am fost ca un ucenic și am avut ocazia să cânt și să joc aproape toate genurile existente pentru un artist liric. Primul lucru pe care l-am făcut la Galați a fost Brahms, **Rapsodia pentru alto, cor și orchestră**, aveam 23 de ani și jumătate. După asta au început roluri în opere, operete, musicaluri, absolut tot ce se putea face într-un teatru liric. Au constituit baza pe care mi-am clădit evoluția la Zürich, unde am ajuns în urma concursului de la Viena, din 1989.

C. P.: Concursul Belvedere...

L. N.: ... a fost de fapt nodul, explozia, în urma căreia a început cariera, drumul meu.

C. P.: Câteva roluri reper?

L. N.: La Opera din Zürich, din fericire, am un contract foarte bun, 20 de seri care înseamnă aproximativ șase luni de muncă. În restul timpului sunt liberă să stau la bucătărie sau să fiu invitată, să răspund la alte oferte, să susțin concerte sau să am alte contracte în teatre lirice din lume. Rolurile importante au fost: Octavian – am debutat în 1991, imediat cum am venit aici, apoi Rosina, Dorabella, Despina, Zerlina și, la Dresda, Sextus. Am făcut peste zece roluri mozartiene, tot ce a fost scris pentru soprană și mezzosoprană, în afară de Fiordiligi și Vitellia. Înseamnă o școală enormă, întrucât la Mozart ești... „în pielea goală”, nu poți să ascunzi nimic. Vorbesc prea mult?

C. P.: Nicidecum, te rog continuă.

L. N.: Mozart reprezintă educația, este adevărul pur. Apoi au urmat rolurile franceze – Marguerite în **Damnațiunea lui Faust**, muzica rusă – Liubașa din **Logodnica țarului** de Rimski-Korsakov, cea germană – Octavian din **Cavalerul rozelor** de Richard Strauss. Acesta este un rol de vis pentru o mezzosoprană, pe care dacă ești în stare să-l faci, poți cânta orice. Sunt patru ore de muzică în care tu începi și termini rolul. Ar mai fi un aspect... evoluând alături de mari cântăreți ca Agnes Baltsa sau Carreras, de dirijori ca John Eliot Gardiner sau Zubin Mehta, te educi și ești educat.



Liliana Nikiteanu, Zubin Mehta, Ingrid Kaiserfeld

C. P.: Sub bagheta lui Zubin Mehta ai cântat chiar acum câteva seri în **Simfonia a IX-a** de Beethoven. Într-adevăr, la Zürich este o extraordinară circulație de valori, la fel ca la...
L. N.: ...Viena, Paris...
C. P.: ...Covent Garden, Metropolitan, ceea ce probabil că este meritul directorilor.
L. N.: În totalitate.

C. P.: Și al... băncilor din Zürich?

L. N.: Este vorba de capacitatea directorului nostru, Alexander Pereira, de a atrage – prin farmecul, prin știința lui și prin mai știu eu ce alte mijloace pe care el le are dar noi nu le cunoaștem – finanțele băncilor și sponsorii cu bani mulți. Cred că Opera din Zürich nu are egal în lume la ora asta.

C. P.: Înseamnă că totul merge bine din cauza politicii de manageriale excelent pusă la punct.

L. N.: Ai pus punctul pe I. Acum așteptăm schimbările care vor începe în 2012, când șeful nostru se va pensiona și vom avea un nou director, Andreas Homoki.

În culisele regiei lui Robert Wilson

C. P.: Aseară te-am văzut în **Aurul Rinului** de Wagner, producția lui Robert Wilson. În lumea operei de azi, modul lui de gândire pentru un spectacol este ușor de recunoscut.

L. N.: Unic.

C. P.: O regie minimală, practic fără decoruri, cu gesturi și deplasări au ralenti. M-ar interesa cum construiește Robert Wilson?

L. N.: Problema este că eu nu-l cunosc, am lucrat numai cu asistenta lui principală...

C. P.: ...care, desigur, a venit cu ideile lui.

L. N.: Respectă absolut tot ce a dorit boss-ul. Se lucrează pe imagini conceptuale mari, pe lumină și gest. A fost o combinație între teatrul kabuki și euritmie.

C. P.: Chiar în felul în care erați machiați.

L. N.: Și asta.




C. P.: Cum vi s-au explicat, vizavi de muzică, toate complicatele gesturi, atitudini și mișcări corporale? Întrucât a trebuit să le reluați la fiecare spectacol, n-a fost o improvizație, nu?

L. N.: Nici vorbă, absolut nimic nu a fost improvizat, dovadă că pentru această reluare (nu a fost o premieră) am lucrat o lună de zile, ceea ce nu este normal. De regulă, la o reluare se lucrează numai o săptămână. De fapt, îmi pare rău că trebuie să rostesc așa ceva, dar... nouă ni s-a spus că nu prea există legătură între gestică și muzică. Sunt două drumuri total separate, paralele, care se întâlnesc la infinit. Ceea ce am făcut noi acolo, a trebuit să executăm pentru că ni s-a spus, dar de fapt nu are legătură cu muzica, ba chiar...

C. P.: Ciudat. Poate cu textul.

L. N.: Cu textul în sensul că la un anumit cuvânt trebuie să faci un anumit gest, dar dacă gestul are legătură cu textul și cu muzica, asistenta nu era foarte sigură. Și cred că nu era foarte sigură...

C. P.: Sunt foarte contrariat.

L. N.: Da, și eu sunt contrariată pentru că de multe ori m-am simțit ca o păpușă trasă de niște ațe, care nu are o voință proprie, decât poate pentru degetul mic de la mâna dreaptă care... mă durea prea tare și trebuia să-l relaxez ca să nu amorțească.

C. P.: Bun, bun, probabil că asistenta de regie indica foarte precis mișcările.

L. N.: Exact. Chiar la degete nu s-a ajuns, doar că în anumite momente trebuia ca pe un anumit deget să vină o lumină, însă poziția precisă a mâinii a contat foarte puțin. Importante erau anumite momente de schimbare a luminii, de schimbare a poziției...

C. P.: Avea asistenta notat totul?

L. N.: Paginile partiturii au indicațiile pentru fiecare personaj. Deci s-au transformat într-un caiet de regie plin de însemnări. Pe scenă nu se vede cât am muncit noi.

C. P.: Dar s-au văzut rezultatele, mie mi-a plăcut, m-am simțit transpus, însă voiam să găsesc și justificările regizorului.

L. N.: Asistenta ne-a rugat să nu mai căutăm justificări. Știa că noi suntem obișnuiți, de la Stanislavski citire, să avem o motivație...

C. P.: ...un suport în muzică, un suport în text...

L. N.: Exact, și să ne amintim că Richard Strauss a scris o operă despre ce este mai important, muzica sau poezia. Ei, aici nu este vorba despre așa ceva, ci chiar de contrariu.

C. P.: Înțeleg că a fost numai o imagine mai mult sau mai puțin corelată cu ceea se aude. Bine măcar că ne-a lăsat să ascultăm muzica în liniște.

L. N.: Să nu uităm un aspect, **Aurul Rinului** este cea mai scurtă operă din **Tetralogia** wagneriană. Când va veni **Walkiria** cu aceleași gesturi... mă abțin...

C. P.: ...sau **Amurgul zeilor**, cea mai lungă. Oricum, aveți repertoriu bogat, montări diverse...

L. N.: ...pentru absolut toate gusturile și mai ales pentru majoritatea categoriilor de vârstă, pentru că se fac și spectacole pentru copii, dar și speciale, pentru sponsori. De exemplu, dacă există un Mecena care vrea să vadă o operă rusească în stilul clasic rus, atunci direcțiunea îi respectă dorința.

PROIECTE

C. P.: De la Dorabella la Fricka și apoi?

L. N.: La următoarea Fricka dar alternativ cu o Walkirie în **Walkiria**, apoi în **Amurgul zeilor** o Nornă, rol mic dar superb și, probabil, Waltraute. Iată drumul meu. Apoi urmează Vrăjitoarea în Copiii regelui de Humperdinck, reluarea cu **Semele** de Haendel. Am făcut filmul și o nouă premieră, ambele regizate de Grischa Asagaroff, **Cavalleria rusticana**, unde sunt Lola.

C. P.: Un mic repaus, între walkirii.

L. N.: Mai sunt programată în Maddalena din **Rigoletto,** ici și colo și mă bucur să cânt împreună cu **Elena Moșuc**, care va fi **Gilda**.

C. P.: Dar la București?

L. N.: Este foarte interesant pentru mine, pentru că dacă mă întrebi din punctul de vedere al Operei...

C. P.: Desigur!

L. N.: Nu numai. Eu sunt și cântăreață de concert iar Bach este unul dintre compozitorii pe care-i ador, pentru mine este un summum și îl cânt cu cea mai mare plăcere, am dese concerte în catedrale, pentru că vreau neapărat să cânt Bach. Da, privesc cu foarte mare interes spre Opera Națională bucureșteană, deoarece dl. director general Cătălin Ionescu Arbore a fost primul scenograf cu care am lucrat în 1986, în primăvară, când am cântat Dorabella chiar în teatrul pe care acum îl conduce, în regia tatălui său, regretatul maestru Anghel Ionescu Arbore. Cătălin era pe atunci student la arhitectură și a făcut decoruri și costume superbe! **Un Così fan tutte** care a trecut prin toate epocile, de la cea primitivă până la cea a computerelor. Mi-l amintesc cu plăcere.

C. P.: Să sperăm că va veni o invitație!

L. N.: De fapt a și sosit, dar nu s-a găsit perioada potrivită și nici repertoriul. Dar mă interesează și un recital de lied împreună cu Viniciu Moroianu. Ne-am reîntâlnit cu toată clasa în 2006, când am sărbătorit 25 de ani de la bacalaureat. De atunci am făcut câteva recitaluri și dorim să continuăm.

C. P.: Mult, mult succes și să ne revedem cu bine la București.

L. N.: Mulțumesc, să dea Dumnezeu!